

MÜHLBACHERNÉ SZÁHLENDER MAGDOLNA

Apám, Száhlender Béla

Édesanyám, Nemeskéri Kiss Margit *Emlékeim*¹ című könyvének dunakeszi bemutatóján megkérdeztek tőlem, igaz-e, hogy Száhlender Béla, mint háborús bűnös, szibériai ólombányában halt meg? Meglepődtem, és közöltem, hogy apám jóval a II. világháború előtt – 1928-ban – mint altábornagy nyugdíjba ment. Tehát nem lehetett és nem is volt háborús bűnös, a Honvédelmi Minisztérium Bizottsága 1945-ben magatartását igazolta.

Szüleim 1930-tól 1953-ig laktak Alagon. Több mint fél évszázad után tárgyilagosabban tudok visszaemlékezni az akkori eseményekre, Alag múltjának egy szeletére. A II. világháború után itt is éltek olyanok, akiket „osztályellenségnek, deklasszált elemeknek, a nép ellenségeinek” neveztek. Többek között ilyenek voltak a régi katonatisztek, a földbirtokosok, akiket a társadalomból tudatosan ki akart zárni az osztályharcos ideológia. Szüleimnek nem volt takargatnivalójuk, miután itt voltak a jóban, itt maradtak rossz helyzetükben is.

Thomas Sahländer (1788–1855)

Apai dédapám, Thomas Sahländer 1821-ben, 32 éves korában, Széchenyi Istvánhoz szerződött állatorvosnak és ménesmesternek Nagycenkre. Többször jártak együtt Angliába lovakat vásárolni. Széchenyi a naplójában hat helyen említi a nevét. Dédapám egy bécsi miniatűr-festő leányát vette feleségül, akivel Budapesten telepedett le. Thomas dédapa 49 éves korában Széchenyitől József nádor, az ő halála után pedig István nádor szolgálatába került.

A nádori intézmény és udvartartás 1848-ban megszűnt, dédapám 59 éves korában nyugdíjba ment.

Öt fia közül Károly nagyapám már Száhlendernek írta a nevét. Életrajzában feljegyezte, hogy Budán a piaristáknál járt gimnáziumba, ahol az 1848/49-es tanév kezdetén megszűnt az oktatás. Tanáruk honvédnek állt be, az iskolaépületet pedig nemsokára katonai kórházzá alakították át.² Azt is írta: „Nagy volt a lelkesedés Budán, a többnyire német származású és nyelvű, de magyar érzelmű lakosságban.” Thomas papa is nemzetőr lett. Száhlender Károly nagyapám 1857-ben a Műegyetemen mérnöki oklevelet kapott. Először a Debrecen-Miskolc-Kassa vasútvonal építésénél, majd az ekkor akult Első Erdélyi Vasútnál dolgozott. Több vasútvonal tervezését vezette, majd az építési és pályafenntartási osztály főnöke lett, peres ügyekben szakértő. Amikor a vasútvonalak állami tulajdonba kerültek, nem volt hajlandó alárendelt állást elfogadni, így 49 éves korában nyugdíjba ment. A Nagyvárad-Belényes-Vaskohó helyi érdekű vasútvonal tervezéséhez és építéséhez teljes hatáskörrel rendelkező vezérigazgatónak hívták. Megvette apósának, Nábráczky Jánosnak birtokát Nagybárodon (Királyhágó előtti vidéken), és más birtokot is, melyek egy részén gazdálkodott,

a többiét bérebe adta. Vezérigazgatói állásáról 68 éves korában lemondott, ekkor alelnökké választották. Az I. világháború kitérésének évében, 79 évesen vonult vissza. Három évvel később, 1917-ben halt meg.

Felesége 12 gyermeket szült. A mellékelt fényképen tíz gyermeke látható. A leányok mind magyarokhoz mentek feleségül. Napjainkban, a Magyarországra jött Thomas Sahländer negyedik generációjában, már nincs Száhlender vezetéknévű fiú utód hazánkban.

A Száhlender család 1891-ben Nagyváradon

Édesapám Száhlender Béla 1874-ben született Budapesten. A többi fiúból orvos, vegyész, jogász és építész lett, a kis Bélát azonban katonának adták, mert az apja szerint „arra hajlamot mutatott”. A harmadik elemi év után katonai reáliskolába került, majd Bécsújhelyen elvégezte a Katonai Akadémiát. 19 éves korában hadnaggyá avatták. Ezután a Pálffy 15. huszárokhoz helyezték. A két éves Reitlehrer Institutot³ Bécsben végezte, majd áthelyezték az I. császár huszárokhoz. Sikeres felvételi vizsga után a Krigsschulban⁴ folytatta tanulmányait, ezután 29 éves korában néhány évre a vezérkarhoz helyezték.

Mint százados került vissza az I. császár huszárezredhez Nagyszebenbe, ahol megírta az ezred történetéről szóló „Emlékirat”-ot. Innen néhány évre a Magyar Királyi Honvédelmi Minisztériumba helyezték, majd őrnagy és a debreceni honvéd huszárhadosztály vezérkari főnöke lett. Az I. világháború kitérése után az ezredét Galíciába vezényelték, ahol megsebesült. Később Iwangorod várának bevételéért alezredessé léptették elő (ekkor 41 éves), majd az olasz frontra vezényelték, ahol a 20. Honvéd gyalog hadosztály vezérkari főnöke lett. Az Isonzo és Doberdo környéki akna- és gáztámadás, elkeseredett közelharcok és csaknem állandó ágyútűz során ismét megsebesült, ezúttal a fején és a mellén. Több napig idegsokkban feküdt. Hadosztályát a veszteségek miatt visszahívták. Nemsokára édesapámat a XIII. hadtest vezérkari főnökévé nevezték ki. Számtalan kitérésért kapott, így Vaskorona rendet, katonai érdemkeresztet, német vaskeresztet és a Lipótrend lovagkeresztjét. 1918-ban – 44 éves korában – ezredes, a 32. honvéd gyalogezred parancsnoka. Az összeomlás ellenére

1 Nemeskéri Kiss Margit: *Emlékeim 1891-1973*. Bp., 2007.

2 Nagyapám ekkor 13 éves volt.

3 Lovaglótanárképző Intézet

4 Hadiiskola

ezredét visszahozta a piavei frontról Désre. A város kiürítése után betegszabadságra ment anyjához Nagyváradra. Egy évet töltött szabadságon, majd 1921-ig katonai körletek parancsnoka, vagy azok helyettese volt. Közben katonai misszióban vett részt Bécsben, a hadrakelt seregek felszámolásában. A trianoni szerződést követően a csendőrséget katonai szervezetté kívánták átalakítani. Apám 1923-tól a csendőrség felügyelője lett, tábornoki, majd altábornagyi rangban. A régi honvédségtől tiszteket, a lovas-csendőrséghez huszárokat vett át.

Anyámat még leány korában egy bálon látta meg apám, ahol rögtön megtetszett neki. Évekkel később, amikor egy társaságban újra találkoztak, anyám már özvegy volt. Férje, Bethlen Károly eltűnt az orosz fronton. Egy fiú (Pali) maradt utána. Apám nagyon megörült a viszontlátásnak, és egy „huszáros rohammal” másnap levélben megkérte a kezét, de anyám elutasította. Apám azonban úgy rendezte, hogy többször „véletlenül” találkozzanak. Anyám egyre jobban belátta, hogy kamaszodó Pali fia mellé férfi kell, ezért a fia érdekében férjhez kell mennie. Három kérője közül Száhlender Bélát választotta, aki 17 évvel volt idősebb nála. Döntésében az is számított, hogy Pali kis korától kezdve katona akart lenni. 1927-ben házasságot kötöttek, majd megszületett Vera nővérem. Apám 1929-ben – 54 éves korában – nyugdíjba ment. Szülei Alagon vásároltak házat és az anyám által örökölt 200 hold földön gazdálkodni kezdtek. Nemsokára én is megszülettem.

Száhlender Béla 1943-ban

Apám idősebb korában tehát nagyot váltott: búcsút vett a katonaságtól, az agglegény élettől, és „civil” lett, mégpedig gazdálkodó. Nem volt ismeretlen számára a gazdaság, hisz apjának Nagybárodon már volt földbirtoka, ezenkívül tanfolyamokon is képezte magát. Szülei majort kezdtek építeni, ahová a villanyt is bevezették. Anyám után Margit-majornak hívtuk, de mivel apám vezette a gazdaságot, „Száhlender-pusztá”-ként neveztek a térképen. (Megemlítem, hogy semmi közünk az ide települt Szalender lovastanyához.)

Apám nyugdíjának nagy részét a gazdaságra költötte. 1944-ben 70 szarvasmarha, 12 igásló, 12 hízó, anyakocák, traktor, kéveköttő, aratógép volt a tulajdonában. Mikor a front Alaghoz közeledett, szülei biztosabbnak látták, ha Budára megyünk apám régi barátjához, mert úgy hírelt, hogy Budapest nyílt város lesz. Sokan nyugatra menekültek a szovjet csapatok elől, de szülei számára nem volt kétséges, hogy maradunk. Buda ostromát így Pasaréten, a Lupény utcában vészeltük át. Gyakori volt a légitámadás, a légi akna, ágyútűz és utcai harc az ostromgyűrűből kitörni akaró német és a szov-

jet katonák között, de nem részletezem az átél izgalmakat. A harcok után a halottak és lovak tetemei oly nagy tömegben feküdtek az utcán, ami apám szerint az isonzói csatán is túltett. A harcok elülte után, már nagyon vágytunk haza. Először csak szülei indultak gyalogosan majd csónakon át a Dunán Alagra, ahol megdöbbenve látták, hogy házukból csak két oszlop maradt. Kiderült, hogy a szovjet katonák felrobbantották, mert „burzsuj ház”-nak tartották. A törmelékével az alagi repülőteret töltötték fel. Az otthonunk semmivé vált, a major is elpusztult, az állatokból és a mezőgazdasági gépekből sem maradt semmi.

Ám a romokon újra folytatódott az élet. A kertészházat szülei rendbe hozták, amiben nővéremmel segítettünk. Apámat berendelték a szovjet parancsnokhoz, aki arról faggatta, hogy hová rejtette el a kincseket, mert a házat ugyan felrobbantották, de kincset nem találtak. Apám bizonygatta, hogy a majort teljesen felszereltette, azok voltak a kincsei, a vagyunk abban volt, de azt már széthordták. A parancsnok nem hitt apámnak, de végül mégis hazaengedte.

Szülei a földreform után 50 hold földet visszakaptak, aminek nagy részét bérbe adták. Apámat igazolta a Honvédelmi Minisztérium, a nyugdíját is megkapta. Vera nővérem viszont – mint „kulák ivadékot” – kizárták a Mezőgazdasági Főiskoláról. Röviddel ezután közölte, hogy férjhez ment az egyik évfolyamtársához. Apámat nagyon elszomorította ez a váratlan bejelentés, vagyona elvesztése után ez volt a második csapás, ami érte. Nemsokára a fiatal pár – a fiú szüleivel együtt – (útlevéllal) Kanadában telepedett le.

A beszolgáltatások egyre elviselhetetlenebbek lettek és szülei kénytelenek voltak a megmaradt földet az államnak „bérbe felajánlani”. Az átalakított kis kertészházat kisajátították. Bérlok lettünk saját házukban, ami újabb csapás volt apám számára. Nemsokára nyugdíját is megvonták. A féltett nővérem (Pali) nyugaton élt, a nővérem messzi Kanadában, én maradtam az idős szüleimmel. Akkoriban érettségiztem, és első fizetésemet boldogan adtam át azzal, hogy: „Nézd Papa! Van már pénzünk!”. Ő azonban a földhöz vágta, de később elnézést kérve mondta: „Kislányom, soha ne érezd azt, amit én éreztem!”. Nagyon nehezen viselte el anyámmal együtt, hogy leánya tartja el, hogy más kenyerére szorul.

A helyzet azonban még ennél is rosszabba fordult. 1953 februárjában a tanácselnőknő felszólított bennünket, hogy 48 órán belül hagyjuk el a községet. 79 éves apám éppen tüdőgyulladással feküdt, mégsem kaptunk haladékot. Olyan települést kerestünk, ahol befogadják szüleimet. Volt olyan tanácselnök, aki azt mondta nekem, hogy „Ilyen elemekre nincs szüksége a falunak, és reméli, hogy minél hamarabb kipusztulnak.” Végül szülei Szigetmonostoron bérelhettek egy kis lakást. Apám legyengült, a történetek nagyon megviselték, különösen az, hogy elvesztette alagi otthonát. Két év múlva 81 éves korában csendesen elhunyt. Szigetmonostoron temették el, anyámmal együtt ott a sírjuk.

